

TOPLUMSAL CİNSİYET, MİLİTARİZASYON VE ULUS: İSRAİL ORDUSUNDA KADINLAR

Ayşe Küçük

Yıldız Teknik Üniversitesi, aysekucuk88@gmail.com

ÖZET

Filistin’de yeni modern bir ulus-devlet oluşturmaya yönelik Yahudiler, kadın ve erkek bütün unsurları ulus yaratma sürecine dahil etmiştir. Ulus devletlerin inşasına kadınların katılım biçimleri, erkeklerinkinden farklıdır. İsrail, özel olarak Ortadoğu’da ve bütün ataerkil toplumlar arasında kadınların zorunlu askerlik hizmeti gerçekleştirmek suretiyle özgün bir örnektir. Kadınların özel birlikler, koruma muhafızları olarak konumlandırılmasından ötesinde, bütünüyle askerlik görevinin içerisinde yer almaları bu özgünlüğü göstermektedir. Bu bildiriye, toplumsal cinsiyet ve milliyetçilik bağlamında ulus devlet ve uluslaşma sürecinde kadınlara yüklenen rollere değinilmiştir. Ülkede kadınların askerlik görevini yerine getirmelerinin ataerkil toplumsal düzeni değiştirmedeği vurgulanmıştır. İsrail’de militarizasyonun ülkede yaşayan herkes için üst düzeyde olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, son derece militarize bir toplum olan İsrail’de kadınların askerlik görevini icra etmelerinin ülkede var olan toplumsal cinsiyet rollerini değiştirmedeği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak İsrail’de kadınlar için var olan zorunlu askerlik uygulaması ve orduda profesyonel asker olmak, toplumsal cinsiyet rolünü değiştirmemi; ama toplumun militarizasyonunu pekiştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Militarizm, Kadın, İsrail Ordusu

1. Giriş

II. Dünya Savaşı’nın ardından Filistin’de yeni bir devlet oluşturmaya yönelik Yahudi’ler, aslında modern bir ulus-devlet yaratma çabası içerisine girmiştir. Bu süreç toplumu oluşturan kadın ve erkek bütün unsurların bir biçimde uluslaşma sürecine dahil olmasını gerektirmiştir. Ulus devletlerin inşasına kadınların katılım biçimleri üzerine pek çok çalışma mevcuttur. Pek çok ülkede erkekler için zorunlu askerlik uygulaması mevcuttur. Ancak İsrail, özel olarak Ortadoğu’da ve bütün ataerkil toplumlar arasında kadınların zorunlu askerlik hizmeti gerçekleştiriyor olması yönüyle ayrılmaktadır. Kadınlar yalnızca İsrail’de değil; çeşitli Afrika ülkelerinde de askerlik yapmışlardır.⁴ Ancak Ortadoğu açısından İsrail’i özgün kılan şey kadınların özel birlikler, koruma muhafızları olarak konumlandırılmasından ziyade, bütünüyle askerlik görevinin içerisinde yer almalarıdır. Ülkenin yaşamakta olduğu sürekli savaş hali, ülke güvenliğinin ne nesnel değerler altında ne de güvenlik güçlerinin ideolojik kalıpları dahilinde bir anlam ifade etmez. Böyle bir toplumda güvenlik; kendini sürekli tehlike üzerinden yeniden üreten, hayatını devam ettirmeyi önceleyen, “koru”yu siyasetin kurucu duygusu olarak ele alan güvenlik siyasetinin varlığına (Çalkıvık, 2011, 24.) işaret eder.⁵ Zira ancak böyle bir “güvensizlik” hali, ataerkil bir toplumda kadınların askerlik hizmeti vermesinin önünü açabilir.

Burada asıl sorun toplumsal alanda böyle bir işbirliğinin varlığı ülkede kadın ve erkek arasında toplumsal cinsiyet rollerini farklılaşır farklılaşmadığı üzerinden yeniden düşünülmelidir. Bu doğrultuda bu bildirice şu tür soruların yanıtları aranacaktır: Ulus devletin inşa edilmesinde ve yeniden üretilmesinde çok önemli bir kurum olan ordu da kadınların zorunlu askerlik görevine dahil edilmesinin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde farklılaştırıcı bir etkisi söz konusu mudur? Askerlik yapan kadınlar, diğerlerinden farklı bir kadın olmaya mı evrilir ya da ataerkil düzen ülkede diğer yerlerde olduğu gibi İsrail’de de süregiden bir olgu mudur? İsraili kadınların askere alınma yoluyla kamusal alana katılmaları onları diğer kadınlardan ayırır mı? Kadınlar ve erkeklerin ordudaki birliktelikleri ulusal projeyi aynı biçimde sahiplenmelerini getirir mi?

⁴ Bu durumun örneklerini Eritre, Nikaragua ve Libya ordularında da görmek mümkündür. Örneğin Libya Ordusunda Kaddafi’nin özel korumalığını yapan ve 200 kadından oluşan “Amazon Muhafızları” isimli bir tim bulunmaktadır. Ancak bu tim askerliği profesyonel bir meslek olarak icra eden kadınları içerisine alır.

⁵ Foucault, bu güvenlik siyasetini “biyopolitika” olarak isimlendirmektedir.

2. Toplumsal Cinsiyet ve Milliyetçilik

İlk olarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki farkın ne olduğuna değineceğim. Cinsiyet, biyolojik türün kültürel işareti olarak anlam kazanır. Yani insanların kadın ya da erkek olarak doğmaları anlamına gelir. Bu yönüyle cinsiyet ve ulus modern dünyanın birbirinden ayrılmaz iki parçasıdır. Devletlerin kuruluş süreçleri bir inşa süreci olarak tasvir edildiğinde, bu ulusu oluşturan toplumun kadınlık ve erkeklik üzerinde bir kurgusunun olduğunu söylemek mümkündür. Her toplumun, kadınlık ve erkeklik üzerinde bir kurgusunun da olacağını söylemek mümkündür.⁶ Ulus adına yeniden üretilen cinsiyet rolleri, ulusun bizzat kendisini inşa etmiştir. Bu nedenle “cinsiyetleştirilen” rol modelleri, ulusal sınırları gösteren -kadın ya da erkek fark etmeksizin- uygun davranışları ifade eder. (Grimmeisen, 2015: 29.) Toplumsal cinsiyet, insan ırkının iki farklı cinse ayrılması değil; bu ayrımın kültürel kodlarla birleşerek, her iki tarafa hangi davranışı gerçekleştirmesi ve hangi davranıştan uzak durmasını söyleyen bir kurguya işaret eder. Bu kurgu, toplumda hem kadınların hem de erkeklerin “makbul” davranış kalıplarını ortaya koyar.

Ataerkil toplum, bir baba otoritesi altında üretim ilişkilerinin şekillendiği, erkeklere ait daima bir üstünlük söyleminin var olduğu, onların “esas yaratıcılar”, “ortaya çıkaranlar” ve “yıkıcılar” olarak her şeye kadir olduğu bir sistemi ifade eder. Dolayısıyla erkekler, toplumda daima üstündür. Erkekler bu “üstünlük”lerini, içerisinde yaşadıkları topluma veya gruba her an “kanıtlamak zorundadırlar” (Demren, 2001). Butler’ın “peformatiflik” kavramı (Butler, 2014: 225.) ile ifade ettiği gibi cinsiyet farkı, aslında sosyal ve kültürel olarak hayali bir ayrımın doğal kabul edilmesine yol açan inşa edilmiş bir fenomendir. Toplumsal cinsiyet denen mefhumun kendisi bir uydurma, bedenler üzerinde kurulan ve işlenen bir fantezi ise, cinsiyet ne sahte ne de gerçek olabilir. Daha çok bu durum kimliğe dair bir söylemi destekler biçimde yeniden üretilmiştir. Çalışmamızda İsrail toplumundaki toplumsal cinsiyeti kadınların zorunlu askerliği bağlamında ele almayı hedeflemektedir.

Bir ulus oluşturma hedefi, ortak geçmiş ve şimdiki zaman tahayyülüne paralel olarak bir gelenek ve simgesel olarak bir cemaat inşasını gerektirir. Bu nedenle ulus devletler aslında milliyetçiliğin bir sonucudur. (Nagel, 2000: 67.) Milliyetçi projelerin ve uluslaşma hareketlerinin temelinde erkekliğin çok önemli bir yeri vardır. Zaten ulus-devlet asıl olarak erkeğin egemenliğine ve üstünlüğüne ek olarak kadınların “itaatine” dayanır. (Nagel, 2000: 72.) Bu nedenle uluslaşma sürecinde ya da ulusal bağımsızlık adına kadınların katılımını isteyen, bekleyen ve destekleyen milliyetçi hareketler, beklenen hedeflere bir kez eriştikten sonra ataerkil sistemi yeniden inşa etmeye yönelir. (Nagel, 2000: 75.) Militarizasyon süreci kadınların ve erkeklerin katılımını desteklese ve arzu etse dahi, erkeklere imtiyaz tanıyan bir toplumsal yapıyı yeniden inşa etmeye uygundur. (Enloe, 2000: 208.)

İsrail’in uluslaşma sürecinde kahraman “erkek” yaşamsal bir çıkar olarak görülmüştür. Bu kurgu kadınların da İsrail’de her ne kadar kadın ve erkek tarımsal yerleşimlerde ya da orduda eşit partnerler olarak görülse de yeni ve bir anlamda ideal olan masküleniteye bağlı olması sonucunu doğurmuştur. Kadın öncüler bir yeniliğin, devrime dayalı eşitliğin, hayata geçtiğini gösteren kanıtlar olarak sunuluyordu. Ancak kadınlar aynı zamanda çocuklarına ve kocalarına rahat yuvalar sağlayacak şekilde tasvir edilmiştir. Bu portrelerde kadınların feminenliği erkeklerin maskülenitesinin bir suretiydi. Margarit Shilo, bu durumu yeni İbrani kadını yeni ve eski geleneksel roller arasında kalan çift yönlü/çelişkili olarak tarif eder. Ancak yine de kadının rolü ikincildir. (Grimmeisen, 2015: 27-28.)

2.1. Kadınların Militarizasyonu

Toplumun bütün katmanlarını bir üst kimlik çatısı altında birleştirmeyi hedefleyen bir kurguya sahip olan ulus devletler, bütün toplumsal ve etnik grupları aynı orijinde bir araya getirmeyi hedefleyen toplumsal bir ruh ve kültürel olguların inşasına dayanır. Ulusu bir arada tutabilme çabası, sıklıkla yabancı bir unsur karşısı olarak üretilen öfke beraberinde bir otoriteye bağlı olmayı zorunlu kılar. Modern devletin çerçevede olduğu bu otorite, bir bakıma devlet karşısında bireyin disipline edilme deneyimidir. (Aksoy ve Aslantaş, 2010.) Ulusların modern dönemin ürünü olduğunun vurgulanması tamamen yoktan var oldukları anlamına gelmez. Bu durum, modern öncesi tasavvurun millileşme sürecinde yeniden işlenişine dayanır. (Altınay, 2000: 13-14.) İmparatorluklardan ulus devletlere doğru bir geçiş yaşanırken paralı askerlerden oluşan imparatorluk ordularının yerini vatandaş orduları almıştır. Bu süreçte askerlik bireyleri kapsayan zorunlu bir görev ve yükümlülük haline

⁶ Bu durum, her iki taraf açısından da sosyal ve kültürel anlamda “biz” ile “onlar” arasındaki hayali çizgiyi tanımlayacak şekilde oluşturulmuştur.

gelmiştir. Ulus devlet, uluslaşma ve toplumun militarizasyonunun eş zamanlı olgulardır. (Altınay ve Bora, 2002: 141-142.)

Ulus devlet inşa süreçleri, bireyler üzerinden kurgulanır ve sürekli olarak yeniden üretilir. Bu inşa sürecinde kadınlara ve erkeklere bazen ayrı ayrı; bazen de ikisini de kapsayacak görev alanları belirlenir. Orduda görev alma yükümlülüğünü genellikle erkekler gerçekleştirilmekle birlikte ordunun kültürel devamlılığını sağlayan kadınlardır. Kadınlar evlatlarına aktardıkları değerlerle ordunun sürekliliğine hizmet ederler.

Ordular, kadınların sırtlarında yükselir ancak bütün kadınların militarizasyon deneyimleri birbirlerinin aynı değildir. Ulusal ideoloji ve pratiklerde kadınlar kadınlara etnik topluluğun yeniden üreticisi olarak “annelik rolü”, toplumun ideolojik olarak yeniden üretiminde “kültür aktarıcılığı”, etnik ve farkın göstereni olarak ulus inşasında söylemlerin merkezinde yer alan semboller, etnik ve ulusal grupların sınırlarının yeniden üreticiliği ya da nadiren ulusal ekonomik ve askeri mücadelelerin bizzat katılımcıları (Davis’den akt. Çağlayan, 2007: 23.) olarak yer verilir.

Kadınların militarizasyon sürecine dahil olmaları yalnızca toplumsal alana ait bir olgu olmak zorunda değildir. Enloe’nin belirttiği gibi, (Enloe, 2006: 17.) ordular kadınlara bedensel olarak da ihtiyaç duyar. Bu durum kimi kadınlar için erkek askerlere seks hizmeti sağlamak olduğu gibi; diğerleri açısından asker ailesi olmak ve kendilerini evlilik sadakatine adanmak da olabilir. Savunma kurumları içerisinde güvence için çalışan ve bundan gurur sağlayan kadınların varlığına ihtiyaç duyulduğu gibi; bazen devletler, bazı kadınlara orduda askerlik yapma hakkını savunan feministler olarak ihtiyaç hisseder. Ancak kadının bu noktada canlı bir varlık olarak algılanması da gerekmemektedir. Milli kadın, yurtsever kadın, annelik, ırksal saflık, içselleştirilmiş saygınlık, evlilik sadakati gibi kavramların hepsi, kadın çeşitlenmesini içeren bir tasavvur da ordular açısından önemli bir ihtiyaçtır. (Enloe, 2006: 19.) Kadınların militarizasyonu, hükümetlerin ve uluslararası ilişkilerin askerleşmesi açısından daima çok önemli olmuştur. Erkeklerin militarizasyonu için dahi kadınların militarizasyonuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte kadınların militarizasyonu gündelik hayatı yavaş yavaş içerisine alır. zayıf kadın geleneksel olarak kaderlerini erkeklere ve onların askerleşmiş zihinlerine teslim eder. (Nusseibeh, 2011: 48) Toplumun militarizasyonu artıp şiddet ile ikiye katlanıldığında ise kadınlar kamusal alandan dışlanır. (Nusseibeh, 2011: 50.)

Militarizasyon, bir kişinin ya da bir şeyin gitgide daha fazla ordu denetimine girdiği ve ya kendi refahı ya da mutluluğu, iyiliği için militarist fikirlere bağımlı hale geldiği, adım adım ilerleyen bir süreçtir. Bir toplumun militarizasyonunu gösteren temel şey orduya ne kadar çok ihtiyaç duyulduğunun toplumsal olarak normalleştirilmesidir. Bu durum, kurumsal, ekonomik ve ideolojik bir dönüşüm olduğu kadar kültürel bir dönüşümdür. (Enloe, 2006: 30.) Militarist toplumlarda, askeri hizmet vatandaşlık kriterini ve bireyin vatansızlığını inşa eder, ve böylece vatandaşlığın farklılaştırılmış yapısını paylaşır. Savaşan asker, devletin çıkarı uğruna savaşan, devletin kaynaklarını dış çatışmalara yönlendirmesini sağlayan etnisiteden, cinsiyetten, sınıftan arındırılmış kolektif kimlik inşa eder. Militarist bir toplum, sosyal inançlar ve değerler açısından güç kullanımının meşru kabul edildiği ve bu nedenle büyük orduların var olduğu ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için yüksek vergilerin bulunduğu bir dönüşümü içeren söylemsel bir süreç tarafından domine edilir.

İsrail, süregelen Arap-İsrail çatışmasından ötürü sosyal hayatın her yanına yansımış ölçüde bunun bir örneğidir. (Sasson-Levy, vd. 2011: 742.) Gündelik hayatın tamamının militarize olduğu İsrail örneğinde toplumun yarısını oluşturan kadınların dışlanması söz konusu olmamıştır. Kadınlar sadece kültürel üreticiler değil aktif katılımcılar olarak ulusal projeye dahil edilmişlerdir. İsrail’in kuruluşunda ve devam eden inşa sürecindeki özgünlükler, sürekli bir savaş ve güvensizlik hali kadınların katılımı noktasında da zorunlu askerlik gibi bir uygulamayı beraberinde getirmiştir. Kadınların orduda yer almaları onları yasal olarak eşit yurttaşlar statüsünde algılamamıza neden olabilir. Ancak kadınların hem gündelik yaşamlarında kadın olarak yaşadıkları sorunların hem de kurumsal düzenlemelerin toplumsal cinsiyet bağlamında gözden geçirilmesi gerekir.

İsrail ise devletin 1948’deki ilanından itibaren bu noktada özel bir örnek olmuştur. 1948’den itibaren başlayan savaş -Arap-İsrail savaşlarının (1948, 1967, 1973) yarattığı gerilimlerin yanı sıra 1956 Süveyş Krizi, Lübnan İç Savaşı, Birinci, İkinci ve hatta bugünlerde Üçüncü İntifada olarak isimlendirilen toplumsal isyan hareketleri- İsrail’de sürekli güvenlik endişesini, yaşamın bir parçası haline getirmiştir. İsrail’in kuruluşundan önce başlayan çatışmanın devamı ve kronik terör korkusu orduyu herkes için yaşam döngüsünün bir parçası yapmıştır. (Golan, 1997: 581.) Tam da bu nedenle ülkede gündelik hayatın bütüne hakim olan bir

militarizasyondan söz edilebilir. Bir yabancı için oldukça tuhaf karşılanabilecek bu durum, her yerde ve daima askerlerin görünür olması kamusal alanda açık biçimde silah taşıyan askerlerin varlığı ülkede “normal” ve “sıradan” bir durumdur. (Piccolo, 2014.) Kısacası 1948’den itibaren devam eden savaş, sivil ve askeri hayat arasında olması gereken çizgiyi bulanıklaştırmıştır. (Golan, 1997: 581.)

İsrail’in kuruluşundan itibaren kadın ve erkekler için zorunlu askerlik uygulaması mevcuttur. Arap-İsrail çatışması nedeniyle İsrail’de sivil hayatta sürekli gelişen bir militarizm mevcuttur. Kişinin militarizm sürecindeki katkısı kadar, toplumsal alanda ön plana çıkmasını sağlayan bir anlayışı doğurmaktadır. Ancak İsrail ordusunun kadınlar açısından çelişkili bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. (Sasson-Levy, 2003: 446.) Yani aslında zorunlu askerlik ve eşit katılımın toplumsal alana tam olarak yansımaları söylemek çok da mümkün değildir. Kadınların orduya davet edilmesi daha eşitlikçi bir cinsiyet düzeni arayışından çok, araçsal bir yaklaşımı kadınları ulus devlet projesine dahil etme amacı güdüldüğüne işaret eder. Ancak yine de, kadınları eril kontrol ve ikincil görevlerle bile olsa orduda var olmalarının onlara yeni direniş alanları açmış olması muhtemeldir.

2.2. Militarizm ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadınların Zorunlu Askerliği

Naaman, kadınların tarihsel süreç içerisinde sürekli kenara itilmiş olduğunu belirtir. Kadınların askeri operasyonlarda bir katkılarının olmaması ve aslında savaşan bir pozisyonda yer almamaları, onların ülkenin en temel ihtiyacını karşılayamamalarına neden olmaktadır. İsraili kadınlar, militarizmin olduğu kadar işgalin de kurbanlarıdır. İsrail’de askere gitmeye elverişli olan kadınların yalnızca %50’si silahlı kuvvetlere katılır.⁷ Aslında askerlik sırasında kadınlar daha çok yardımcı roller/görevler üstlenirler. İsrail Savunma Kuvvetleri içerisinde kadınlar; sekreter, katip, öğretmen, sürücü, wireless operatörü, paraşüt katlamacı vb. roller gerçekleştirmektedirler. Bu durum kadınların askerlik yapsalar dahi ülke içerisinde daha az güç sahibi olduklarını gösteren iddiayı doğrular niteliktedir. (Naaman’dan akt. Harris, 2003: 87.) Erkeklerin aksine kadınlar evlilik, hamilelik ya da dini nedenlerden dolayı askeri yükümlülüklerden muaf olabiliyor. Ülkenin hukuk sistemi, kadınların aileye ait rollerini, zorunlu askerliğin üzerinde tutmaktadır. Ülkede kadınların yalnızca %32’si düzenli orduya katılıyor ve görev süreleri erkeklerin görev sürelerinden daha kısadır. Kadınlar iki yıl askerlik hizmeti yaparken; bu görev erkekler 3 yıldır. Genelde savaş alanının dışında roller üstleniyor olmaları onların toplumsal cinsiyet açısından yine “kadın işi” denebilecek şeyleri yapmalarına neden olmuştur. Orduya katılan kadınlar %30 sekreterlik ya da idari görevler gerçekleştirmektedir. Bu alanda kadınlara açık olan diğer roller ise hemşirelik, öğretmenlik alanlardır. Ordu içerisinde yalnızca erkekler, ağır askeri roller üstlenebilmektedir. Kadınların İsrail ordusunda yalnızca ikincil roller üstlenmesinin iki önemli işlevi bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, kadınların İsrail’in en önemli-yaşamsal problemi olan güvenlik sorununun içerisinde yer almayarak kamusal alandan dışlanıyor olmaları iken; İkincisi ordunun şoven, hiyerarşik, dikatomik sert cinsiyet ayırımına dayanan yapısının kadınlık ve erkeklik (ataerkil toplumsal cinsiyet) üzerinden sürdürülmesinin öni açılmaktadır. (Sasson-Levy, 2003: 446.) İsrail’de kadınların savaş pozisyonlarından uzaklaştırılmasının en önemli nedeni esir düşebilecekleri ve hatta tecavüze uğrayabileceklerini ifade eden geleneksel, erkek egemen ve ataerkil toplumsal cinsiyet rollerinin devam ettiğini gösteren açıklamadır. (Golan, 1997: 582.) İsraili erkekler sistem içerisinde sisteme karşı savaşırken; kadınlar bunu dışarıdan yapmaktadırlar. (Harris, 2013: 87.) Bu nedenle toplumsal cinsiyet rolleri açısından ataerkil düzenin içerisinde, erkeklerin kendilerine izin verdikleri kadar yer alabilmektedirler. Kadın ve erkekleri içerisine alan zorunlu askerlik uygulamasının bulunması, bir yandan cinsiyet eşitliğine dayalı bir vatandaşlığın olduğunu vurgularken; diğer yandan ordunun halen maskülen ve erkek egemen bir alan olma özelliği göstermektedir.

Ordu, kadınların marjinal kabul edildiği alanlardan biridir. Ordunun erkek egemen bir alan olarak görülmesi ve böyle tanımlanması, kurumun maskülenizm üzerinden cinsiyetleştirilmesine ve bu nedenle fiziksel güç üzerinden tabakalaşmasına yol açmıştır. Bu nedenle kurumsal olarak orduda cinsiyet rolleri abartılmıştır. (Harris, 2011: 87.) “İsrail’de kadınların askere alınma amacı da daha çok erkeğin savaş pozisyonunda yer alabilmesini sağlamak” (Levin, 2011: 5.) tır. Güvenlik endişeleri nedeniyle daha fazla eril güce ihtiyaç duyan ordu, kadınların yan rollerde yer almasını sağlayarak daha fazla erkeği savaş alanına sürebilmektedir. Kadının orduda yer alma biçimi güvenlik ya da korku nedeniyle meşrulaştırılmaktadır. Bu süreçte kadınları farklılaştıran ise devam eden çatışma halidir. Orduda görev yapmalarına rağmen statüleri eşit olmayan kadınlar militarizasyon

⁷ İsrail’de askerlik yapan kadınların oranları hakkında farklı veriler bulunmaktadır. Kimilerine göre bu oran %36 iken kimilerine göre %50’dir. Ancak araştırmam sırasında karşılaştığım veriler genel olarak askere katılımın %30’lar düzeyinde olduğu çıkarımını yapmama neden oldu.

sürecine daha çok kamusal alanda dahil olmaktadır. (Levin, 2011: 5.) Dolayısıyla kadınların günlük hayatlarının ordu içerisindeki görevlerinden daha çok militarize olduğunu ifade etmek mümkündür.

İsrail’de kadınların ordu içerisinde öncelikli rollerde yer almamalarının etkinliklerini kısıtladığını söylemek yanlış olacaktır. Zira, kadınlar süreç içerisinde kendilerine yeni alanlar açma yönünde de hareket etmişlerdir. Örneğin; kadınların ordudaki pozisyonuna ilişkin önemli bir gelişme 1995’te yaşanmıştır. Yüksek Mahkeme, bir kadının pilotluk eğitim kursuna başvurusunun reddedilmesi üzerine açtığı davada, kadını haklı bulmuştur. Böylece pilotların eğitildiği ve en önemli alanlardan biri olarak kabul edilen bu kurs, kadınların katılımına açılmıştır. Daha sonra ise İsrail’de Güvenlik Hizmetleri Kanunu orduda kadınlara eşit şans tanıyacak biçimde 2000 yılında yeniden düzenlenmiştir. İsrail ordusunda kadınların yer alma biçimi süreç içerisinde süreç içerisinde kendilerine yeni pozisyonların açılmasını sağlayacak şekilde genişlemiştir. 1980’lerde %56’sı kadınlara açık olan pozisyonlar 2010’da %90’a kadar çıkmıştır. Benzer biçimde 2001 yılında sadece kadınların %1’i savaşan pozisyonlarda yer alırken; 2010’da bu sayı %3’e yükselmiştir. Cinsiyet eşitliğini engelleyen bariyerler ülkede esnetilmiş olsa da, halen %10’luk bir pozisyon kadınlara açık değildir. (Leyv, 2013: 395.)

Zorunlu askerliğin ulus devletlerde milliyetçiliğin yeniden üretilmesinde nasıl bir misyonu bulunmaktadır? Zorunlu askerlik uygulamasında kadınların da aktif rol almaları devletin kurucu mitinin ve ulus inşasının, bütün zihinlere kazınmasını sağlar. Devletin kurucu mitinin yeniden üretimine olanak sağlayan bu ortam, kadınları aktif olarak sürece dahil etme, İsrail’in özgün yönüdür.

Peki İsrail Ordusunda yer alan kadınlar açısından kadınlık ve erkeklik nasıl bir kurgudur? Bu sorunun en temel cevabı ordunun kendisini Halk Ordusu olarak isimlendirmesine karşın, kurumsal ilişki biçiminin de cinsiyetleştirilmiş (Davis, 2014: 188.) olduğudur. İsrail Ordusu, hem kadınları hem de erkekleri basmakalıp davranışlar geliştirmeye teşvik etmektedir. Bu noktada kadınların kibar, nazik, şefkatli ve anaç olması beklerken, erkeklerden güçlü ve sert olmaları istenir. (Levin, 2011: 21.) Ataerkil toplumsal cinsiyet rollerinin orduda da var olduğunu gösteren bu uygulamalar karşısında bazı kadınlar erkeklerden daha erkeksi davranışlar göstermeye, hatta onların uyguladıklarından çok daha fazla şiddet uygulamaya yönelirken (Sasson-Levy, vd. 2011: 750.) diğerleri ise, kadınlıklarını kullanmayı ve kadınsı taraflarını hissettirmeyi tercih etmektedirler. Ayrıca, orduda görev yapan kadınlara karşı hem komutanları hem de birlikte görev yaptıkları askerlerin gerçekleştirdiği bir özel muamele mevcuttur.

Kadınların narin, kırılğan ve hassas oldukları düşüncesi ile onlara narin davranılmakta, evlerini özlediklerinde ziyaret etmelerine izin verilmekte, diğerlerine göre daha rahat koşullar sağlanmaktadır. Örneğin; kadınlar açık alanlar yerine, kapalı binalarda nöbet tutmaktadırlar. Bu durum, mikromanipülasyona oldukça açıktır. Orduda yer alan kadınların yapması gereken görevler kimi zaman erkek askerler tarafından onların yerine gerçekleştirilebilir. Kadınlar ağlama gibi -burada asıl anlatılmak istenen ağlamanın bir zayıflık olması değil, diğer kişileri manipüle etmek amacıyla kullanılmasıdır- abartılmış kadınsı davranışlar ile “kırılğanlığın ve zayıflığın” nimetlerinden bireysel olarak faydalanabilirler. (Hauser, 2011: 636-639.)

İsrail Ordusu açısından çok daha önemli olan, kadınların “diğer birimlerin moralini düzeltme ve onlara göz kulak olma” biçimindeki ataerkil misyonunun devamıdır. (Yuval-Davis, 2014:189.) Bunun yanı sıra orduya katılan kadınların bir kısmı ise geleneksel toplumsal rollerine uygun olarak kurum içerisinde birisiyle tanışmayı ve anne olmayı tercih ettiğini ifade eden çalışmalar da yapılmıştır. Böyle bir durumda askerlik yapan kadın, ordu içerisindeki itibarını bir askerinin eşi ya da sevgilisi olarak arttırabilmektedir. (Levin, 2011: 23.) Kadınlar açısından orduda görev yaparak üst rütbelere terfi etmek de oldukça güçtür. Örneğin; kadınların albay rütbesi edinmeleri için aynı konumdaki erkeklere nazaran ortalama 13 ay fazla süreye ihtiyaç vardır. (Klein, 2002: 678.)

Bütün bunların yanında, kadınların askere alınmasının başka bir yönü de vardır. İsrail’de askerlik yapan kadınlar açısından askerlik hizmeti kamusal alanda önlerini açan, bir bakıma önlerindeki bariyerleri yıkan biçimde de kullanılmaya açıktır. Militarizmin bu derece yüksek olduğu bir toplum açısından eski çocukların birliğini kıran ve ekonomik politik bir yaşam alanı sunmaya hizmet edebileceği ve bazen de ettiği görülmüştür. (Leyv, 2013: 401.) Ancak kadınların orduya katılmasının arkasında yatan temel motivasyon kendilerini hem fiziksel hem de ruhsal açıdan güçlendirme isteğidir. (Yuval-Davis, 2014: 190.) Maskülen rollerin hegemonik olduğu orduda kadınlar tanınma ve saygınlık kazanma ihtiyacı, ekonomik avantajlar elde etme düşüncesi, savaşma hissini kendisinin getirdiği keyfe bazı ek avantajlar üzerinden de bakabilmektedirler. (Sasson Levy vd. 2003: 458.) Ordu açısından “içerideki yabancılar” Sasson Levy vd. 2011: 758) ve aslında oraya ait olmayan ve

belki de hiç ait olamayacak olan bireyler olarak görüldükleri düşünüldüğünde, kadınların ekonomik avantajlar elde etmek için sürece dahil olmaları oldukça olasıdır. Zira kadınlar İsrail Ordusu'ndaki erkeklerin aksine savaşı pozisyonlardan uzak tutulmaktadır. Bu nedenle erkeklere göre öldürülme ve sakat kalma riskleri oldukça düşüktür. (Yuval-Davis, 2014: 191.)

3. Sonuç

İsrail örneğinde kadınların zorunlu askerlik uygulaması ile militarizasyon sürecinde sürecin bizzat uygulayıcısı olarak yer almaları toplumdaki inşa edilmiş kadınlık ve erkekliği değiştirmedeği gibi, ülkenin toplumsal cinsiyet kurgusunu da değiştirmemiştir. Zorunlu askerlik uygulamasına rağmen kadınlar, ataerkil yapının etkileri altında yaşamlarını sürdürmektedirler. Kadınlar, yine de “kadın” olarak kurgulanmaktadır.

Ordu içerisinde yer alma biçiminin kadınlar açısından oluşturmayı beklediği şey farklı bir türde kadın olmak değil, tam aksine bu süreci kullanarak kadınlara ait bir manevra alanı yaratmaktır. Ordunun bütün sistemin bel kemiğini oluşturduğu militarist bir toplumda kadınlar ancak sisteme eklenerek kendilerine alan açabilmektedir. Ancak açılan bu alanın da bazı kadınları kadınlıklarını kullanmaya; diğerlerini ise tam aksine erkeksi davranış kalıpları geliştirmeye yönelttiği de ortadadır. Askere alınma yoluyla vatandaşlığa katılan ve yükümlülüklerini yerine getiren kadın, aslında tam olarak diğerlerinden ayrı bir kadın figürü olarak karşımıza çıkmamaktadır. Ortaya çıkan şey, hemşirelik, öğretmenlik, paraşüt toplayıcılığı, sekreterlik gibi idari görevlerde istihdam edilen kadınların ordunun içerisindeki yabancılar olmaya devam ettiğidir. Ayrıca İsrail'in zorunlu askerlik konusunda kadınlara oldukça esnek davrandığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Toplumsal cinsiyet normlarına uygun biçimde erkeklerin üç yıl olan askerlik süresi ve daha sonrasında yaklaşık yirmi yıl boyunca rezerv olarak kabul edilmelerinin aksine kadınlar kolayca askerlik hizmetinden muaf olabilmektedir. Pek tabii bu muaf olmanın yolu da evlilik, annelik ya da dini gerekçeler olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle evlilik ve anneliğin bu kadar önemli ve üstün kabul edilmesinin de toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve kadın prototipine uygun olduğunu belirtmek faydalı olacaktır. Dolayısıyla ataerkil sistemin birincil yükümlülüğü olarak ifade edilen ve belki de en erkeksi kamusal alanlardan birine tekabül eden ordu, belirli oranda kadınların değişimine/dönüşümüne neden olurken, sistem kendini yenileyerek devam ettirmektedir. İsrail'de kadınlar için zorunlu askerlik uygulaması ve orduda profesyonel asker olma, toplumsal cinsiyet rolünü değiştirmemiş ancak toplumun militarizasyonunu pekiştirmiştir.

Kaynakça

Altınay, Ayşe Gül ve Tanıl Bora. (2002). “Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik”, Milliyetçilik: Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 4, (der.)Tanıl Bora. İstanbul: İletişim Yayınları. pp. 140-154.

Butler, Judith. (2014). Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi. Çev. Başak Ertür. 4. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

Çağlayan, Handan. (2007). Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar: Kürt Hareketinde Kadınlar ve Kadın Kimliğinin Oluşumu. İstanbul: İletişim Yayınları.

Çalkıvık, Aslı. (2011). “Ölümüne Yaşamak: Güvenlik Sorunu Olarak Yaşam”. Toplum ve Bilim. 122: 19-37.

Demren, Çağdaş. “Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri”, http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/erkeklik_ataerklik.pdf , Erişim Tarihi 30.12.2015.

Enloe, Cynthia. (2006). Manevralar: Kadın Yaşamının Militarize Edilmesine Yönelik Uluslararası Politikalar. Çev. Serpil Çağlayan. İstanbul : İletişim Yayınları.

Enloe, Cynthia. (2000). “Feminizm, Milliyetçilik ve Militarizm”, Vatan, Millet, Kadınlar içinde Der. Ayşegül Altınay, Çev. Ayşegül Altınay ve Tansel Güney. İstanbul: İletişim Yayınları. pp. 189-212.

Golan, Gaila. (1997). “Militarization and Gender: The Israeli Experience”. Women's Studies International Forum. Pergamon 20 (5) :581-586.

Grimmeisen, Julie. (2015).“Halutzah or Beauty Queen? National Images of Women in Early Israeli Society”, Israel Studies, 20 (2): 27-52.

- Harris, Rachel S. (2013). "Parallel Lives: Palestinian, Druze, and Jewish Women in Recent Israeli Cinema on the Conflict: Free Zone, Syrian Bride, and Lemon Tree", *Shofar* 32 (1) 79-102.
- Klein, Uta. (2002). "The Gender Perspective of Civil-Military Relations in Israeli Society", *Current Sociology*, 50, (5): 669-686.
- Levin, Dana S. (2011). "You're Always First a Girl: Emerging Adult Women, Gender, and Sexuality in the Israeli Army". *Journal of Adolescent Research*. 26 (1): 3-29.
- Levy, Yagil. (2013). "The Military as a Split Labor Market: The Case of Women and Religious Soldiers in the Israel Defense Forces". *International Journal of Politics, Culture, and Society*. 26 (4): 393-414.
- Nagel, Joane. (2000). "Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik", *Vatan, Millet, Kadınlar içinde*. Der. Ayşegül Altınay, Çev. Aksu Bora. İstanbul: İletişim Yayınları. pp. 58-94.
- Nusseibeh, Lusy. (2011). "Women and Power in the Israeli-Palestinian Conflict". *Palestine-Israel Journal*. 17 (3 & 4): 46-54.
- Piccolo, Raffaele. "The Militarization of Israeli Society: A Threat to Lasting Peace", <http://muftah.org/militarization-israeli-society-threat-lasting-peace/#.Vu6Y5hKLRo4>. Erişim Tarihi 19.02.2016.
- Rossmann-Stolman, Elisheva.(2009). "Women of Valor: The Garin Program and the Israel Defense Forces", *Israel Studies*, 14(2): 158-177.
- Sasson-Levy, Orna, Yigal Levy and Edna Lomsky-Feder (2011). "Women Breaking the Silence: Military Service, Gender, and Antiwar Protest, *Gender and Society*, 25(6): 740-763.
- Sasson-Levy, Orna. (2003). "Feminism and Military Gender Practices: Israeli Women Soldiers in "Masculine" Roles", *Sociological Inquiry*, 73, (3): 440-465.
- Walby, Sylvia. (2000). "Kadın ve Ulus", *Vatan, Millet, Kadınlar İçinde*. Der. Ayşegül Altınay. Çev. Meltem Ağduk-Gevrek. İstanbul: İletişim Yayınları. pp. 29-57.
- "Kaddafi'nin Amazon Muhafızları". http://kazete.com.tr/haber/kaddafinin-amazon-muhafizlari_6967. Erişim Tarihi: 6. 01. 2016.
- Aksoy, Numan Durak ve Halis Adnan Arslantaş
http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/pdf/2010GUZ/aksoy_numan%20durak-arslanta_halis%20adnan_31-39.pdf.
Erişim Tarihi: 17.03.2016.